

КЛЮЧОВЕ ЗАПИТАННЯ

Чим обумовлений життєвий та політичний вибір Павла Скоропадського?

Основні поняття, ідеї: вибір людини в умовах збройного протистояння, український вибір.

ЗАВДАННЯ ► Джерела 1–2

* Визначте умови, за яких Павло Скоропадський прийшов до влади (Джерела 1, 2).

► 1. Погляд дослідника. Ісидор Нагаєвський

В понеділок, 29 квітня 1918 року відбувся в Києві Конгрес організації партії Українських хліборобів-землевласників, на який з'явилося 6 432 уповноважених делегати з усіх сторін України, а всіх учасників було близько 8 тисяч. Під час нарад генерал Павло Скоропадський був обраний гетьманом всієї України. Приймаючи владу, гетьман сказав: «Панове, дякую вам за те, що ви довірили мені владу. Не для власної користі беру на себе цей тягар тимчасової влади. Ви ж знаєте, що всюди шириться анархія і що лишень тверда влада може навести лад. На вас, хлібороби, і на статечних кругах населення я буду спиратися і молю Бога, щоб дав нам силу і твердість врятувати Україну».

Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. — К.: Укр. письменник, 1993. — С. 126.

ДОВІДКА

Скоропадський Павло Петрович (1873–1945) — військовий і державний діяч, генерал-лейтенант армії Російської імперії, гетьман України (1918). Походив зі старовинного українського аристократичного роду (нащадок гетьмана І. Скоропадського). Закінчив Пажеський корпус у Петербурзі. З 1905 р. — на військовій службі, учасник російсько-японської війни. У 1914–1917 рр. командир гвардійських кавалерійських частин, з 1917 р. — командувач 34-м армійським корпусом (після українізації — 1-й Український корпус). У 1917 р. обраний отаманом Вільного козацтва. У квітні-грудні 1918 р. — гетьман Української Держави. Сприяв розвитку економіки, науки, культури, освіти в Україні. Після поразки країн Четверного союзу звернувся за підтримкою до країн Антанти. Під тиском Антанти 14 листопада 1918 р. проголосив федерацію Української Держави з майбутньою не більшовицькою Росією для створення єдиного фронту боротьби з радянською владою, що і стало формальним приводом до повстання проти гетьмана. 14 грудня 1918 р. гетьман підписав зречення від влади і виїхав до Швейцарії, а згодом до Німеччини. Під час Другої світової війни сприяв звільненню українських військовополонених з німецьких концтаборів.

► 2. Офіційний документ

Павло Скоропадський. Грамота до всього українського народу

<...> Бувше Українське Правительство не здійснило державного будування України, позаяк було зовсім не здатне до цього. Бешкети й анархія продовжуються на Україні, економічна розруха і безробіття збільшуються і розповсюджуються з кожним днем і врешті для багатіщої колись-то України встає грізна мара голоду. При такому становищі, яке загрожує новою катастрофою Україні, глибоко сколихнуло всі трудові маси населення, які виступили з категоричним домаганням негайно збудувати таку Державну Владу, яка здібна була б забезпечити населенню спокій, закон і можливість творчої праці. Як вірний син України я рішив відкликнутись на цей поклик і взяти на себе тимчасово всю повноту влади. Цією грамотою я оголошую себе Гетьманом всієї України.

Скоропадський П. Грамота до всього українського народу // Державний вісник. — 1918. — 16 травня.

ЗАВДАННЯ ► Джерела 3–4

★ На основі тексту Джерела 3 з'ясуйте, за яким критеріями Павло Скоропадський формував урядові структури Української держави, чому він надавав перевагу:

- а) походженню,
- б) національності,
- в) знатності,
- г) професіоналізму,
- д) фінансовій спроможності.

★ Як ви вважаєте, чому Павло Скоропадський, який до 1917 р. віддано служив російській короні, у 1918 р. відстоював ідею незалежності України?

★ Порівняйте Джерела 3 та 4. Що з описаного у Джерелі 3 підтверджує Микола Могиланський (Джерело 4)?

► 3. Із книги «100 найвідоміших українців»

Павло Скоропадський — Гетьман української держави

У перші дні травня 1918 року при дієвій участі знаного історика й громадського діяча М. Василенка було сформовано Раду Міністрів, очолити яку гетьман запросив авторитетного полтавського земського ліберала Ф. Лизогуба. М. Василенко намагався залучити до співробітництва зі Скоропадським лівоцентристську партію соціалістів-федералістів, але на цю пропозицію відгукнувся лише Д. Дорошенко, який став міністром закордонних справ. До роботи з відновлення нормального життя П. Скоропадському вдалося підключити професіоналів різних національностей — українців, росіян, євреїв, поляків, що притримувалися центристських політичних поглядів. В умовах зміцнення більшовицького режиму в Росії всі вони щиро боролися за розбудову української державності, однак перспективи розвитку країни бачилися їм по-різному. Хтось вважав за доцільне федеративні відносини з демократичною, звільненою від червоних Росією, тоді як інші відстоювали позицію незалежності, хоч би як змінювалася міжнародна обстановка. Сам Павло Петрович на той час поділяв погляди останніх, однак у тогочасній обстановці першочерговим вважав об'єднання всіх антибільшовицьких сил для усунення комуністичної загрози.

Сто найвідоміших українців / за ред. Ю. Павленка. — Київ. — «Автограф», — Книжковий дім «Орфей», — 2005.

► 4. Із спогадів Миколи Могилянського

Навколо генерала Павла Петровича Скоропадського згрупувалися всі антисоціалістичні елементи України, починаючи від великих поміщиків і закінчуючи дрібними земельними власниками-селянами «хліборобами», всі політичні партії правіші соціалістів, починаючи від кадетів. Це був достатньо згуртований антисоціалістичний блок без партійних протиріч і без національної ворожнечі. За ним пішли і росіяни, і євреї, і українці, і поляки, і кадети, і октябристи.

Революция на Украине: по мемуарам белых / Под ред. Н. Н. Попова. — М., Л.: Государственное издательство, 1930. — С. 122.

ДОВІДКА

Микола Михайлович Могилянський (1871–1933) — етнограф, антрополог, політичний діяч. Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету (1893). У 1895–1897 мешкав в Парижі, стажувався у професора Л. Манувріє. В роки революції (1917–1921) входив до складу уряду П. Скоропадського. В 1920 р. емігрував. Жив в Парижі, Празі. Автор книг «Основи антропології», «Україна під час світової війни». Помер в Празі.

ЗАВДАННЯ ► Джерела 5–6

★ Порівняйте Джерела 5 і 6. Як ви вважаєте, чим зумовлена зміна мундира офіцера на козацький одяг? Які деталі в зовнішньому вигляді Павла Скоропадського залишилися не змінними? Про що це може свідчити?

► 5. Фотодокумент

Павло Скоропадський, командувач 34-го російського армійського корпусу. 1917 р.

► 6. Фотодокумент

Павло Скоропадський, Гетьман України в однострої офіцера царського козацького війська. 1918 р.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.google.com.ua/search?q=П.+Скоропадський+фото&hl=ru&client=firefox-a&sa=G&rls=org.mozilla:ru>

ЗАВДАННЯ ► Джерела 7–8

★ Яким змістом наповнює Павло Скоропадський вислів «ми не великороси, а малоросіяни <...> знатного походження» (Джерело 7)? Чи означає це, що Павло Скоропадський вважав себе українцем (Джерела 7, 8)? Відповідь обґрунтуйте. 6. Чим ви поясните той факт, що в сім'ї Скоропадських портрет Мазепи висів поміж інших гетьманів?

► 7. Із спогадів Павла Скоропадського

Україна розумілася як славне минуле, але зовсім не пов'язувалася із теперішнім, іншими словами, ніяких політичних міркувань, пов'язаних із відновленням України, не було. Моя вся родина була глибоко віддана російським царям, але у всьому підкреслювалося якимось, що ми не великороси, а малоросіяни, як тоді говорилося, знатного походження. <...> Ми отримували «Киевскую Старину», читали та обговорювали книжки Костомарова та інших українських письменників. Висів поміж гетьманами портрет Мазепи, такий ненависний кожному росіянину, в сім'ї йому не поклонялися, як це роблять тепер українці, вбачаючи в ньому символ української самостійності, а мовчазно ставилися з симпатіями, причому обурювалися, що досі в соборах Великим постом Мазепі проголошували анафему, та сміялися над нелогічністю, що в Києві одночасно у Софійському соборі Мазепі проголошують анафему, а в Михайлівському монастирі за нього як творця храму моляться за упокій його душі. Суворо трималися старих українських звичаїв не лише в домашньому побуті, але намагалися дотримуватись і в релігійних обрядах, там, де старі українські різнилися з новими російськими.

Скоропадський П. Спогади : кінець 1917 — грудень 1918 / Павло Скоропадський. — К. : Філадельфія, 1995. — С. 387–388.

► 8. Із спогадів Петра Скрипчинського

На згадку про славне минуле Скоропадських Павло Скоропадський відповідав дипломатично й водночас принципово: «Стосовно того, що я — українець, то вірно те, що я дуже люблю Україну, але замало знаю й зовсім не співчуваю тому українському рухові, який тоді панував, що він занадто лівий. Що з цього ніякого добра не вийде, що я сам «пан», а весь цей рух спрямований проти панів, що, таким чином, я ніколи не зможу об'єднатися з рештою провідників цього руху».

Реєнт О. Павло Скоропадський / О. Реєнт. — К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. — С. 36.

ДОВІДКА

Петро Васильович Скрипчинський (роки народження та смерті не відомі) — громадсько-політичний та військовий діяч. Поручик, капітан, член Української Центральної Ради і Українського Військового Комітету в Києві. Входив до складу Крайового комітету з охорони революції в Україні в серпні 1917 р.

ЗАВДАННЯ ► Джерело 9

★ Як Антон Денікін оцінює період гетьманського правління в Україні (Джерело 9)? Чим найбільше стурбований російський генерал?

► 9. Із спогадів Антона Денікіна

<...> Національний шовінізм й українізацію було покладено в основу програми гетьманського уряду. Сам гетьман в офіційних виступах урочисто проголошував самостійність України на вічні часи й паплюжив Росію «під ярмом якої Україна стогнала протягом двох століть» <...> Кадетське міністерство не поступалося в шовіністичних заявках і в прямих діях: міністр внутрішніх справ Кістяківський запроваджував закон про українське громадянство й присягу; міністр народної освіти Василенко взявся до масового закриття й насильницької українізації навчальних закладів; міністр сповідань Зеньковський готував автокефалію української церкви. <...> Усі гуртом у формах безглузких й образливих рвали зв'язок з російською культурою та державністю.

Революция на Украине: по мемуарам белых / Под ред. Н. Н. Попова. — М., Л.: Государственное издательство, 1930. — С. 139.

ДОВІДКА.

Денікін Антон Іванович (1872–1947) — російський військовий та політичний діяч. Закінчив Київське піхотне юнкерське училище (1892) та Імператорську військову академію (1899). В роки Першої світової війни — генерал-лейтенант, головнокомандувач військами Західного фронту та Південно-Західного фронту. Один з організаторів та командувач Добровольчої армії на Дону (1917–1918). Очолював Збройні сили Півдня Росії (1919–1920). З квітня 1920 р. — в еміграції. Жив у Великій Британії, Бельгії, Угорщині, Франції. У 1945 р. переїхав до США. Похований у м. Детройт.

ЗАВДАННЯ ► Джерела 10–12

★ Як характеризується постать Павла Скоропадського у спогадах його доньок? (Джерела 10, 11)

★ Якими справами опікувався Павло Скоропадський в останній місяць війни (Джерело 12)? Про що це свідчить?

► 10. Із спогадів Олени Отт-Скоропадської

У тому, що мій батько намагався врятувати українську державу, в мене не виникає ніяких сумнівів. Покладаючи великі сподівання на Антанту, яка, звісно, хотіла федерації з Росією, Павло Скоропадський стояв перед проблемою остаточного вибору. Зрештою, не треба забувати й те, що і без того напружену ситуацію загострювала підготовка повстання проти Гетьмана під проводом Петлюри й Винниченка.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.universum.org.ua/book/2001/skorop_1.html

ДОВІДКА

Отт-Скоропадська Олена Павлівна (нар. у 1919) — молодша донька П. Скоропадського, народилася в Берліні-Фріденау, у перший рік еміграції гетьмана. У 1940 р. вступила до Гмелінського інституту. Вперше відвідала Україну в 1991 р. Активно співпрацює з Музеєм гетьманства в Україні.

► 11. Із спогадів Є. Кужім-Скоропадської

Мій Батько дуже великі надії покладав на українців, зокрема гетьманців, за океаном. Він гадав, що вони зможуть відіграти велику роль в українській справі. Взагалі його великим бажанням було, щоб всі українці, незалежно від того, де вони народилися, чи то на Східній Україні, чи то в Галичині, чи то в Америці й Канаді або десь інде, тісно об'єдналися. Українці з Східної України й українці з Західної України є дітьми одного народу, було б великим нещастям, якби ворогам українського народу вдалося поширити й поглибити деякі непорозуміння, які виникають між українцями різних гілок головним чином тому, що люди виростили й виховувалися в інших обставинах. Істотних, суттєвих непорозумінь бути не може, і коли непорозуміння є, то вони виникають завдяки завеликій амбітності й замалій жертвенності людей, завдяки браку такту й справжньої любові до свого Рідного Краю, завдяки браку Державної Ідеї.

Кужім-Скоропадська Є. // Павло Скоропадський. Спогади. Кінець 1917 — грудень 1918. — К.; Філадельфія, 1995. — С. 455–456.

ДОВІДКА

Єлисавета Кужім-Скоропадська (1899–1976) — донька П. Скоропадського. Початкову освіту одержала вдома. У 1921 р. вступила до Берлінської академії мистецтв, де отримала фах скульптора. З 1930-х років одночасно з мистецькою працею виконувала обов'язки секретарки свого батька. Працювала в комітеті з допомоги голодуючим українцям. В роки Другої світової війни їздила до таборів, де утримувалися українки, і домагалася для них полегшення режиму утримання. У 50–60-і роки керувала гетьманським рухом.

ЗАВДАННЯ ► Джерела 1–12

★ Життя Павла Скоропадського як і його родини постійно супроводжувалося вибором. Між чим і ким він вибирав? Чим був обумовлений цей вибір? (Джерела 1–12)

★ П. Скоропадський згадував: *«Незважаючи на мою службу в Петрограді, я постійно займався історією України, завжди пристрасно любив Україну не лише як країну з щедрими полями, з чудовим кліматом, але і з славним історичним минулим, з людьми, ідеологія яких відрізняється від московської»*. Спростуйте, або доведіть слова Павла Скоропадського, використовуючи джерела параграфа.

► 12. Погляд дослідника. Олександр Реєнт

В останні місяці війни Павло Петрович постійно опікувався долею українських політичних в'язнів, військовополонених, «остарбайтерів». <...>

15 березня 1945 р. Павло Петрович доручив одному зі своїх приближених — Іллі Сапезі — дістатись у зону дії англійської армії з тим, щоб потім зв'язатися з Данилом Скоропадським та передати йому, щоб «доложив усіх зусиль для врятування українців без різниці їх політичних переконань». «Наша сила, — наголошував гетьман, — в наших українських людях. Виживуть вони — постане Україна!» Син як міг виконував батьківський наказ.

Реєнт О. Павло Скоропадський / О. Реєнт. — К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. — С. 285.

